

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Lenglet du Fresnoy, Nicolas Istoria filosofiei hermetice /

Nicolas Lenglet du Fresnoy ; trad.: Gabriel Avram ;

pref.: Bogdan-Mihai Mandache. București : Herald, 2017

ISBN 978-973-111-650-1

I. Avram, Gabriel (trad.)

II. Mandache, Bogdan (pref.)

I

NICOLAS LENGLET DU FRESNOY

Istoria filosofiei hermetice

Traducere din limba franceză:

GABRIEL AVRAM

Cuvânt-înainte:

BOGDAN-MIHAI MANDACHE

Nicolas Lenglet du Fresnoy

*Histoire de la Philosophie hermétique. Accompagnée d'un Catalogue raisonné
des écrivains de cette Science. Avec le véritable Philalèthe. Revu sur les
Originaux, Paris, 1742.*

EDITURA HERALD

București

Cuprins

Cuvânt-înainte: Continuitatea tradiției hermetice	5
Prefață	12
I. Filosofia hermetică reprezintă deopotrivă o epocă a nebulunii și a înțelepciunii umane	19
II. Cât de veche este știința hermetică	20
III. Copiii lui Noe își împart practicarea artelor și a științelor	20
IV. Filosofia hermetică la egipteni	21
V. Povestea lui Hermes, sau Mercur Trismegistul	22
VI. Moise face cunoștință cu știința hermetică	26
VII. Dacă Sfântul Ioan Evanghelistul a avut cunoștință despre știința hermetică	27
VIII. Știința hermetică în China	28
IX. Filosoful Democrit deprinde știința hermetică	28
X. Știința hermetică se păstrează și se transmite în cazul egiptenilor	32
XI. Știința hermetică a grecilor	34
XII. Istoria lui Synesius	35
XIII. Alți alchimisti greci; decadența filosofiei hermetice	42
XIV. Filosofia hermetică este disprețuită de arabi	45
XV. Arabii încep să se intereseze de studiul științelor	47
XVI. Știința hermetică trece în mâinile arabilor	48
XVII. Scrierile lui Geber despre știința hermetică	49

XVIII. Analiza lucrărilor alchimice ale lui Geber	51
XIX. Știința hermetică este dezvoltată în continuare de către arabi	53
XX. Pustnicul Morien învață, practică și predă filosofia hermetică	56
XXI. În ce epocă au trăit Adfar, Morien și Calid	60
XXII. Avicenna practică filosofia hermetică	61
XXIII. Filosofia hermetică trece la popoarele latine	64
XXIV. Roger Bacon, unul dintre primii savanți care s-au ocupat cu știința hermetică	66
XXV. Știința hermetică practică în alte țări	69
<i>Albert cel Mare</i>	69
<i>Sfântul Toma d'Aquino</i>	74
<i>Alain de Lille</i>	75
XXVI. Arnauld de Villeneuve	76
XXVII. Raymond Lull face cercetări în domeniul științei hermetice	79
XXVIII. Cronologia călătoriilor lui Raymond Lull	94
XXIX. Papa Ioan al XXII-lea se îndeletnicește cu știința hermetică	97
XXX. Jean de Meung scrie lucrări despre practica științei hermetice	99
XXXI. Jean de Rupescissa, călugăr franciscan și filosof hermetic	104
XXXII. Nicolas Flamel, filosof hermetic	105
XXXIII. Perfecționarea științei hermetice în Italia și în Anglia. Experimentele lui John Cremer	111
XXXIV. Statutul științei hermetice până în secolul al XV-lea.	
Basil Valentin și Isaac Olandezul	114
XXXV. Bernard Trévisan	116
XXXVI. Știința hermetică este în continuare cultivată în secolul al XV-lea	122
<i>Jacques Coeur</i>	123
XXXVII. Alți alchimiști din secolul al XV-lea: Norton, Ripley, cardinalul Cusanus și Trithemius	129

XXXVIII. Evoluția științei hermetice în secolele al XVI-lea și al XVII-lea	132
<i>Giovanni Aurelio Augurello</i>	132
<i>Heinrich Cornelius Agrippa</i>	134
XXXIX. Paracelsus	135
<i>Georgius Agricola</i>	137
XL. Denis Zachaire	138
XLI. Englezul Edward Kelley	147
XLII. Secolul al XVI-lea, alți alchimiști	150
<i>Jean-Baptiste Nazari</i>	150
<i>Thomas Erastus</i>	151
<i>Blaise de Vigenère</i>	153
XLIII. Știința hermetică în secolul al XVII-lea	154
<i>Cosmopolitul</i>	154
<i>Michael Sendivogius</i>	157
XLIV. Scrisoarea domnului Desnoyers, secretarul prințesei Maria Gonzaga, regina Poloniei, soția regelui Vladislav	159
XLV. Viața lui Sendivogius, baron polonez, scrisă de un german care a fost altădată avocatul lui	168
XLVI. Despre frații rozacrucieni	174
XLVII. Filosofia hermetică practică în secolul al XVII-lea	180
XLVIII. Francezii continuă să practice știința hermetică în secolul al XVII-lea	183
XLIX. Englezii se implică puternic în practicarea științei hermetice	187
<i>L. Eyrénée Filaletul</i>	189
LI. Alți alchimiști germani din secolul al XVII-lea	192
LII. Olaus Borrichius	195
LIII. Giuseppe Francesco Borri	197
LIV. Starea actuală a științei hermetice	205
<i>Știința hermetică în Africa</i>	206
<i>Știința hermetică în Grecia</i>	206
<i>Știința hermetică în America</i>	206
<i>Știința hermetică în Europa - Anglia</i>	207
<i>Știința hermetică în Europa - Franța</i>	208
<i>Știința hermetică în Europa - Olanda</i>	209

Știința hermetică în Europa - Germania	209
Știința hermetică în Europa - Italia și Spania	210
Feluritele condiții care au contribuit odinioară la practicarea științei hermetice	211
Clerici chimiști	212
Călugări chimiști	212
Cronologia celor mai celebri alchimiști și practicanți ai filosofiei hermetice	213
Înainte de Isus Cristos	213
După Isus Cristos	215
Notă despre autor	235

Prefață

O *Istorie a Filosofiei Hermetice*, pe care o ofer astăzi cititorilor, nu a mai fost alcătuită până acum; dar nu trebuie să ne mirăm. Savanții care se ocupă cu cercetarea Istoriei disprețuiesc, cu temei, tot ceea ce are legătură cu această știință, iar filosofii ocupați doar cu domeniul lor de activitate neglijează *Istoria* și amestecă epocile. S-a creat o mare confuzie în ceea ce-i privește pe Geber¹, pe Filalet², pe Hermes, pe Cosmopolit³ – totul la acești autori a fost amestecat.

¹ Jabir ibn Hayyan, latinizat Geber (cca 721-815), a fost un celebru învățat de origine arabă sau persană, care a adus o contribuție substanțială la dezvoltarea culturii islamice. Printre multiplele sale preocupări putem enumera: chimia, alchimia, astronomia, astrologia, filosofia, farmacia, medicina. (N. tr.)

² Filaletii (căutătorii adevărului) reprezintă în francmasonerie numele dat Ritului filaletilor. Acest regim de masonerie filosofică sau mistică este înființat în 1773 de către Charles-Pierre Paul, marchiz de Savalette de Langes, în sânul Lojii Prietenii reuniți, și a funcționat până la moartea fondatorului, în 1797. Întrucât autorul folosește aici singularul, este posibil ca persoana desemnată să fie ori Eugène Philalèthe (un pseudonim al lui Thomas Vaughan), ori Eyrénée Philalèthe, ambii autori de tratate hermetice. (N. tr.)

³ Cosmopolitul este un autor de tratate alchimice, fiind vorba, pro babil, despre Alexander Sethon (mort în 1603) sau despre Michal Sendivogius (1566-1636), discipolul său, care i-ar fi uzurpat pseudonimul. (N. tr.)

Pentru unii cercetători, nici nu mai contează în ce secol trebuie să situeze acești Artiști celebri, ci doar să-i imite și să-i urmeze în lucrările și nebuniile acestora.

Dar, fiind mai pasionat de istoria acestei părți a filosofiei decât de Filosofia în sine, am crezut că pot să risc să alcătuiesc acest eseu ca pe un preambul al unei Opere mai mari, la care am lucrat multă vreme; este vorba despre *Istoria Filosofiei, a Filosofilor și a opiniilor acestora*. Am petrecut agreabil un timp de reculegere, în care oricare altul s-ar fi plictisit.

Poate că se va spune că nu am aprofundat cum se cuvine subiectul de care m-am ocupat și că așa fi putut încărcă lucrarea cu un mare număr de citate grecești și latinești, care le-ar fi plăcut savanților și care ar fi obosit persoanele cu alte gusturi, dar am spart gheața și sper că într-o zi cineva va duce la bun sfârșit ceea ce eu doar am schițat în aceste pagini. Las altuia mai abil și mai harnic plăcerea de a plictisi cititorii cu compilații de citate; cât despre mine, eu mă mulțumesc să instruiesc oamenii și să o fac într-o manieră limpede și succintă – de aceea, am oferit referințe doar atât cât am crezut că este necesar. Dacă nu am amintit suficiente lucruri pentru a fi pe gustul savanților, în schimb, am spus destule pentru oamenii obișnuiți, care nu se vor supăra să-i cunoască pe acești iluștri nebuni care s-au rătăcit pe tot felul de căi și a căror istorie am scris-o aici.

Lucrarea mea este alcătuită în așa fel încât să se poată distra diferite categorii de persoane. Cel care are obișnuința de a cunoaște particularitățile, fără a se adânci în prea multe lecturi, va descoperi în primul volum și în prima parte a celui de-al doilea tot ce i-ar putea satisface curiozitatea. Va descoperi aici ceea ce nu cunoștea sau despre care nu avea decât idei confuze, sau poate niciun fel de idee. Va descoperi, nu fără mirare, că nici cei mai înțelepți oameni

nu au fost scutiți de viciile cel mai des întâlnite printre muritorii de rând, cum ar fi curiozitatea și lăcomia.

Filosoful dezinteresat vrea să pătrundă tainele naturii și să o descifreze până în cele mai mărunte detalii. Vrea să știe ceea ce arta poate adăuga naturii. Atunci când rămâi între limite rezonabile, nu ai cum să fii blamat, mai puțin atunci când artistul nesăbuit încearcă mai degrabă să descopere puterea naturii și a artei, decât să-și satisfacă propriile dorințe. Dar în prima parte a lucrării noastre vom vedea ce pedepse le-a aplicat Providența celor care au dat dovadă de lăcomie, prin imensele nevoințe și eșecuri care li s-au întâmplat. Zgârcitul pierde adesea totul, căci vrea să obțină totul. Nu cunosc vreo pedeapsă mai mare.

Dacă vom observa cu atenție, vom vedea că cel care s-a lăudat că a reușit în Marea Operă Hermetică nu a fost nici el scutit de griji. Și el a avut parte de pedeapsă. Așa au stat lucrurile în cazul lui Trévisan, care a muncit vreme de șaizeci de ani la opera sa, pentru a se bucura doar doi-trei ani; sau alții – precum Zachaire¹ sau Filaletul – au fost constrânși să se autoexileze din patria lor. A fi întotdeauna fugăr și mereu cu spaima în suflet; a căuta neîncetat libertatea, fără odihnă; a te separa de societatea umană și a te priva astfel de una dintre binefacerile pe care Dumnezeu i le-a lăsat omului – iată câteva dintre pedepsele ce pot surveni. *Vae soli*, vai de cel singur, este o vorbă din Scriptură, vorbă care a reprezentat condiția sau statutul acestor filosofi, care s-au luat la trântă cu destinul și care au căutat să pătrundă tainele științei. Iată pedepsele la care au fost supuși.

¹ Bernard Trevisan (1406-1490) a fost un alchimist italian. Denis Zachaire (1510-1556) și-a cheltuit întreaga avere pentru a descoperi piatra filosofală și elixirul vieții. (N. tr.)

Dar cei care, fără să muncească, au profitat de opera altora prin lucrări adevărate sau false, au fost oare mai fericiți? Mai întotdeauna îi vedem murind în condiții funeste; poate nu atât din cauza răutății oamenilor, cât din pricina propriilor greșeli. Este o dovadă sigură că Providența nu a asociat soarta omului la aceste lucrări extraordinare, pline de curiozități; cerul ne-a făurit așa încât să ajungem la descoperiri pe căi mult mai simple și mai bătătorite. Asupra acestui lucru trebuie să mediteze orice om de bun-simț și să se pronunțe asupra faptelor istorice întâlnite în lucrarea mea.

Al doilea volum este destinat unui alt tip de personaje. Am crezut că Filosoful nebun și curios mi-ar fi recunoscător că îi ofer povestea Filaletului, așa cum nu a apărut vreodată nici în latină, nici în franceză. Cred că acești artiști nesăbuiți vor profita de această poveste. Dacă aș fi considerat că le fac plăcere, aș fi adăugat nu doar operele acestui alchimist, ci le-aș fi însoțit de un mare număr de detalii asupra operațiunilor făcute pe metale, toate extrem de curioase și de utile despre ceea ce poți să obții, unele dintre operațiuni fiind mai cunoscute prin efecte decât prin proceduri. Poate că voi oferi și lucrul acesta, dacă voi vedea că mi se va cere.

În sfârșit, al treilea volum le va face plăcere spiritelor care au un alt caracter. În secolul în care trăim se citește doar superficial, dar toată lumea vrea să știe cel puțin titlurile multor cărți. Există unii ambițioși care vor să știe cât de rare sunt unele lucrări pentru a-și împodobi cu ele biblioteca, așa cum ar proceda cu niște bibelouri și porțelanuri. Unii caută să-și câștige bunăvoința celorlalți pentru a reuși mai bine în viață; alții cunosc chiar și operele scriitorilor de duzină, pentru a-și lua în societate aere de savanți atoateștiutori, spunându-le celorlalți: „Ah, nu-l citești pe ăsta, e un autor mediocru; citești-l pe celălalt, așa cum am făcut eu; e bun, sunt mulțumit de el, în timp ce pe acesta nu vă sfătuiesc să-l citești, dar

noroc că am aflat și știu să mă feresc...” Iată care este gustul secolului nostru! Ei bine, îl voi satisface în lucrarea mea.

Omul monden va fi deci încântat de istoricul pe care-l ofer în volumul de față; Artistul¹ va medita adânc asupra celui de-al doilea volum, iar cel curios în materie de cărți nu-și va opri atenția decât asupra celui de-al treilea volum.

Ca să nu omit tot ceea ce poate fi plauzibil în această Istorie, am sfârșit primul volum cu o Cronologie a Artiștilor (alchimiștilor) celebri, adică am oferit o listă a celor mai de seamă visători pe care umanitatea i-a cunoscut. Dar, mă veți întreba, de ce să pui o Cronologie la sfârșitul unei Istorii bine ordonate din punctul de vedere al timpurilor? Nu ar fi oare o repetiție? Nu, nu este. Nu toți alchimiștii merită să intre în cuprinsul istoriei mele, căci adesea avem de-a face cu personaje obscure, șterse, ale căror operațiuni făcute în secret în vreun laborator nu au fost cunoscute decât după moartea lor. În timpul vieții nu s-a știut nimic despre acestea, despre cât de reușite au fost rezultatele. În lucrarea mea, nu i-am amintit decât pe cei mai cunoscuți dintre acești alchimiști, iar informațiile pe care le-am oferit sunt de obicei sigure; ba chiar am avut grijă să atrag atenția atunci când am avut dubii asupra unor informații. Această Cronologie se raportează la Istorie, la fel cum Istoria pe care o ofer aici se vădește a fi completată de Cronologie. Reprezintă un fel de rezumat al lucrării mele, care trebuie să fie luat în seamă fie prin vechimea științei alchimice, fie prin numele personajelor enumerate. Cred că unii vor fi încântați să descopere, dintr-o privire, că a existat o tradiție neîntreruptă. Această Cronologie

¹ În cazul de față, termenul „Artist”, care se va repeta de-a lungul lucrării, trebuie acceptat cu înțelesul „Alchimist”, căci alchimiștii erau cei care practicau arta transmutării metalelor. De aceea, în continuare, vom traduce acest termen prin „Alchimist”. (N. tr.)

poate servi chiar unei ordonări cronologice a epocilor, a tuturor cărților acestor alchimiști iluștri și vizionari.

Acum este timpul să spunem câteva cuvinte despre etimologia științei alchimiei, a cărei istorie o voi relata. Trebuie să observăm că există două feluri de Chimie: una înțeleaptă, rațională, necesară pentru a fabrica remedii utile pentru toate lucrurile din natură, fără a lăsa deoparte metalele sau mineralele; alt termen este cel dat Chimiei nesăbuite, dar care este mult mai veche și cu ajutorul căreia alchimiștii își imaginau că pot transmuta metalele imperfecte în metale pure și perfecte. Prima știință și-a păstrat numele „Chimie”, iar celei de-a doua i s-a dat numele „Alchimie”. Dar de unde ne vin aceste nume? Oare etimologia îi pune în încurcătură mai puțin pe filosofi decât pe filologi? O parte dintre cei din urmă au zis că termenul Chimie ar deriva din numele lui Cham, fiul lui Noe, despre care se zice că a practicat această știință în Egipt și care a dat chiar numele acestei părți a Africii, căci în Scriptură este denumită Țara lui Cham, *Terra Cham*, *Tentoria Cham*; iar această provincie a fost numită multă vreme Chemia, la fel ca știința despre care vorbim. Dar această tradiție este cât se poate de ancestrală, așa încât nu aș pune mare temei pe această etimologie. Alții cred că termenul provine fie dintr-un cuvânt grec, care înseamnă „a topi”, fie dintr-un altul, care înseamnă „a extrage”, pentru că, pe de o parte, Chimia se ocupă cu topirea metalelor, iar pe de altă parte, cu extragerea esențelor din corpurile cele mai dure, cu ajutorul focului; de aceea i s-a mai dat denumirea Pirotehnie, adică arta focului, dar și denumirea Spagirie, care înseamnă tot a extrage.

S-a căutat, de asemenea, și etimologia termenului Alchimie. Nu voi povesti aici cum au încercat unii ignoranți să afirme că termenul vine de la un rege numit Alchimin, care, zice-se, ar fi fost inventatorul științei, rege care, de altminteri, nu a existat niciodată. Aceste

etimologii trebuie lăsate tot pe seama alchimiștilor de duzină, care gândesc și acționează la fel de prost. Toată lumea știe astăzi că arabii au luat de la greci și știința, și denumirea ei, au conservat-o, adăugându-i doar silaba Al, care se întâlnește deseori în gramatica lor, pentru a conferi un plus de energie lucrului pe care doreau să-l înfăptuiască; adică și-au dorit un fel de chimie fundamentală, la fel cum Al-Quran reprezintă pentru ei cartea fundamentală.

Această ramură a chimiei a primit și numele Știință, sau Filosofie Hermetică, de la numele lui Hermes, un străvechi rege al Egiptului care a fost inițiatorul acesteia sau care s-a ocupat cel mai îndeaproape cu practicarea ei. A mai fost denumită și Chrysopée, și Argyropée, căci se ocupa cu fabricarea aurului și argintului, sau chiar Metalurgie, întrucât opera cu ajutorul metalelor. În fine, vechii greci, care au practicat-o, i-au dat numele „Știință divină” sau „Artă sacră” – fără îndoială, pentru a atrage atenția asupra faptului că ea nu trebuia nici divulgată, nici profanată, nici pusă în mâinile poporului. Astfel, anticii au făcut din alchimie un mare mister, vorbind despre ea doar în termeni alegorici, la fel cum vorbeau despre misterele care aveau legătură cu religia sau divinitatea.

Nu trebuie să credeți că tot ceea ce voi spune în lucrarea mea reprezintă cu certitudine adevărurile Științei hermetice; eu vorbesc doar ca istoric, și nu în calitate de filosof; eu ofer ceea ce am citit și nu ceea ce am practicat.

I. Filosofia hermetică reprezintă deopotrivă o epocă a nebuniei și a înțelepciunii umane

Vă voi oferi în această mică lucrare istoria celei mai mari nebunii și a celei mai mari înțelepciuni de care oamenii au fost capabili vreodată. Oare ce poate fi mai nebunesc decât să vrei să schimbi natura lucrurilor și a ființelor, adică să-ți atribui, ca să zic așa, drepturile și prerogativele Creatorului Suprem? Oare chiar ne putem imagina cu seriozitate faptul că putem pătrunde, ba chiar dezvălui căile secrete prin care Divinitatea s-a folosit pentru alcătuirea corpurilor metalice? Compoziția acestor corpuri abia dacă o cunoaștem.

Dar, de asemenea, nu reprezintă oare o dovadă de adevărată înțelepciune să reușești să-ți datorezi fericirea și averea doar ție însuși? Cât de satisfăcător și de măgulitor este gândul că ai descoperit mijloacele de a fi util prietenilor tăi, de a-i ușura pe cei săraci, dăruindu-le câte ceva, de a îmbogăți societatea prin mijloace cinstite și avantajoase pentru binele public! Este o mângâiere pentru omul de bine să-și poată zice: departe de a căuta, ca mulți alții, să jefuiesc sau să împruținez bunul altuia, pentru a trage foloase, eu am fost în stare să ofer lumii un bun care nu a fost cunoscut până acum și la care nu se aștepta nimeni. Mă simt fericit că pot să-i îmbogățesc pe cei care o merită, fără a confisca nimic nimănui.

II. Cât de veche este știința hermetică

Aceștia sunt oamenii despre care vreau să vă vorbesc; vom întâlni în istoria mea mulți escroci și foarte puțini înțelepți. Aceasta este știința a cărei istorie o voi dezvălui aici, în puține cuvinte, și în care vom descoperi mai mult minciuni decât adevăruri. Oare suntem în stare să credem că această cunoaștere aprofundată a metalelor, a transmutării și perfectării lor, care le-a intrat oamenilor în cap, a fost totuși una dintre cele mai vechi de pe pământ? Nu vreau totuși să cobor în timp alchimia până în vremea lui Tubal-Cain, pe care câțiva autori l-au considerat zeul Vulcan al istoriei profane, primul care ar fi topit și manipulat metalele. Dar și mai puțin, așa cum au făcut unii autori, vreau să leg apariția alchimiei de îngerii răi căzuți pe pământ, cei care au fost fermecați de frumusețea femeilor din preistorie, pe care le-au sedus și, zice-se, le-au învățat cunoștințele cele mai secrete, care aveau legătură cu transmutarea metalelor. De altfel, ar fi exagerat să coborâm apariția acestei științe înainte de Potop, ci e suficient să considerăm că a apărut la mult timp după acest dezastru universal.

III. Copiii lui Noe își împart practicarea artelor și a științelor

Abia și-au revenit oamenii din acest trist naufragiu, că au redescoperit mijloacele de a-și satisface nevoile cele mai presante și mai obișnuite; abia s-au inițiat în știința moravurilor, știință necesară și prețioasă pentru buna funcționare a societății, că au și început să manipuleze metalele, adică să dea o formă celor pe care le extrăgeau

din măruntaiele pământului și să le preschimbe pe cele impure în metale pure și perfecte.

Din Cartea Sfântă aflăm despre copiii lui Noe că au împărțit între ei diversele îndemânări și îndeletniciri pe care oamenii le pot practica. Ca să fim drepecți, mai toate acestea aveau legătură cu agricultura, ocupația de căpătâi a primilor oameni; aceasta a fost chiar cea dintâi pedeapsă impusă primului om, pedeapsă care a devenit o necesitate, dacă oamenii doreau să supraviețuiască și să-și prelungească viața.

Iafet și urmașii lui au adăugat ocupației primitive a oamenilor talentul războiului, știința armelor și a îngrijirii cailor, tot ceea ce are legătură cu viața activă și tumultuoasă. Sem și urmașii săi, care aveau un caracter mai blând, sau aceia dintre ei care au dorit păstrarea naturii pașnice a vieții, s-au ocupat nu doar de cultivarea pământului, ci și cu păstoritul. O profesie pașnică, o ocupație liniștită, care îl împacă pe om cu sine și nu îl aruncă în necazurile lumii. Păstoritul le-a dat acestora prilej să admire noaptea – atunci când stelele străluceau mai puternic – măreția primei ființe, măreție oglindite în mersul stelelor pe care această primă ființă le-a făurit și pe care le face să se miște cu o regularitate nu mai puțin admirabilă decât crearea lor.

IV. Filosofia hermetică la egipteni¹

Dimpotrivă, Ham sau, mai bine spus, urmașii săi au ales fie după înclinația proprie, fie printr-o înțeleaptă hotărâre a Cerului, să practice artele și științele. Dacă Mițraim, fiul lui Ham, nu a prac-

¹ Întrucât Egiptul a purtat odinioară numele Chemia, de la Ham, primul locuitor pe acele meleaguri, unii autori au născocit numele „Chimie”, adeseori scris Chemia. Dar această etimologie o las în seama criticilor mai instruiți, e treaba lor, nu a mea. (N. a.)

ticat el însuși știința chimiei, se pare că aceasta a fost practică de fiul său cel mare, Thot sau Athotis, denumit și Hermes sau Mercur, care a devenit regele Tebei.

În concluzie, Ham – sau cel puțin fiul său Mițraim – a adus această știință în Egipt. Iar de acolo, a început să se răspândească pe suprafața pământului.

Cât despre faptul că Noe ar fi avut copii la venerabila vârstă de 500 de ani, nu voi afirma, precum Vincent de Beauvais, că sfântul patriarh a reușit această performanță, întrucât a practicat el însuși arta chimiei perfecte și ar fi obținut elixirul vieții, care reprezintă scopul ultim al Filosofiei hermetice, adică al alchimiei. Este suficient să atribuim această știință lui Ham sau descendenților săi, care au cultivat-o și au răspândit-o în Egipt, împreună cu alte științe necunoscute restului lumii. Iar dacă este să credem că lucrările amintite în manuscrisele grecești despre această știință ar avea-o ca autoare pe Isis, fiind scrise cumva de această regină, ne putem totuși asigura de vechimea alchimiei în Egiptul antic, întrucât Isis era soața lui Osiris, care este una și aceeași persoană cu Mițraim. Astfel se face că practica științei hermetice pare să coboare în timp mai bine de douăzeci și cinci de secole înainte de era noastră. Însă nu aș merge atât de departe cu această datare temporală; este suficient să i-o atribuim lui Hermes sau Mercur, cel numit și Trismegistul.

V. Povestea lui Hermes, sau Mercur Trismegistul

Egiptul avea deja un rege denumit Hermes sau Mercur, care se pusese în fruntea nobililor din această regiune, purtând numele Toth – sau Athotis –, fiul lui Osiris, sau al lui Mițraim, și al lui

Isis. Chiar dacă și-a ilustrat domnia prin inventarea scrisului și prin descoperirea aritmeticii și a astronomiei, ba chiar a legilor politicii, chiar dacă a fost un geniu extrem de subtil și de imaginativ pentru a inventa lucruri necesare sau utile pentru viața oamenilor, el nu este totuși cel pe care chimiștii îl consideră a fi întemeietorul științei lor. Aceștia merg înapoi în timp până la Siphos, care ar fi trăit cam la 800 de ani după Athotis și cu 1900 de ani înainte de era creștină. Știința extraordinară a acestui rege i-a adus renumele de al doilea Thot; grecii l-au cunoscut sub numele Hermes, sau Mercur Trismegistul. Numele său a fost atât de celebrat în Egiptul antic pentru că a inventat științele și arta metalurgiei, ba chiar a fizicii, încât de atunci încolo i s-a atribuit inventarea a tot ceea ce a fost mare, a tuturor lucrărilor care s-au scris despre științe. Ceea ce a dus la apariția multor tratate de filosofie până în primele secole ale creștinismului, a căror asemănare sare în ochi. Iar arabii, care primeau cu mare aviditate tot ceea ce le dădeau grecii, au tradus în limba lor lucrările care i s-au atribuit despre otrăvuri, despre astrologie și despre pietrele prețioase¹.

Acest rege ar fi fost deci modelul desăvârșit de dreptate și pietate. De îndată ce s-a urcat pe tron, ar fi restabilit puritatea religiei și le-a redat legilor morale străvechea lor vigoare. Pentru aceasta, ar fi căutat toate vechile lucrări ale lui Athotis și Atrib, sau principiile cultului public, care erau gravate pe stele sau monumente de piatră, în special cunoștințele despre metalurgie și lege, pentru a le face cunoscute, transcriindu-le în graiul folosit în vremea sa. Dar,

¹*Hermes de Venenis et Antidotis: Hermetis Astrologia* se găsesc în manuscrisele arabe din biblioteca publică din Leyda; și Thomas van Erpe deținea o carte a lui Hermes, *De Lapidibus pretiosis*, scrisă în aceeași limbă. David Hoeschel a editat la Augsburg, în 1597, *Hermetis latromathematica*, fără a mai vorbi de cele șapte capitole care se găsesc în *Teatro Chimico*, și de multe alte lucrări. (N. a.)

observând că tradiția îl conduce către principiile primordiale și că trebuia să mai adauge ceva pentru a se folosi de acestea, a adăugat niște *Comentarii*¹ în 42 de volume.

Prima dintre aceste cărți nu conține decât imnuri în cinstea Divinității, dar a doua era un tratat complet despre îndatoririle pe care le au regii. Poate părea periculos pentru un rege mediocru ca supușii să-i examineze conduita, dar încrederea lui Siphos era într-atât de mare, încât nu se sfia să supună judecății comportamentul regilor, prin niște reguli mult mai drastice, pentru ca orice rege să fie într-adevăr demn să poruncească altor oameni.

Siphos a scris apoi următoarele patru cărți pentru a fi de folos Ordinului preoților care se ocupau cu astronomia. Prima dintre ele vorbea despre catalogul planetelor, a doua despre conjuncțiile Soarelui și Lunii, a treia și a patra tratau răsăritul și apusul Soarelui. Apoi Siphos a înglobat în zece volume toate scrierile preoților, denumite Hierograme, sau scrieri sacre. Primul volum din acest ciclu ne făcea cunoscute caracterele hieroglifice și toate celelalte scrieri misterioase. Al doilea conținea o descriere generală a lumii, al treilea vorbea despre pământul nostru, în general; al patrulea, despre rotația Soarelui și a Lunii; al cincilea, despre mișcarea celorlalte planete; al șaselea conținea o descriere a Egiptului; al șaptelea, o descriere a cursului Nilului și a terenurilor dimprejurul lui; a opta, o descriere a locurilor cunoscute; a noua vorbea despre unitățile de măsură, iar a zece carte, despre toate cele necesare sacrificiilor.

Preoții care aspirau la o funcție de conducere în tagmă se adânceau în lectura următoarelor zece cărți, în care Siphos descrisese tot ce are legătură cu disciplina ecleziastică, sau cu cultul

zeilor, ori cu cele necesare sacrificiilor. În prima carte oferea regulile sacrificiilor. A doua vorbea despre ofrande, a treia, despre imnuri, a patra, despre rugăciuni, a cincea, despre ceremonii, a șasea, despre zilele de sărbătoare, a șaptea, despre regimul abstenențelor, a opta, despre purificări, a noua, despre mântuire și pedepse, iar a zecea, despre funeralii.

În fine, acest rege savant a mai compus zece cărți, mult mai înălțătoare decât celelalte, în care a inclus legile generale și particulare, împreună cu două tratate ample, unul despre natura sufletului, celălalt despre natura zeilor. Cei care își însușiseră deja cunoștințele din primele 26 de cărți treceau la studiul acestora din urmă, fapt ce îi făcea apti de a exercita funcții înalte în ierarhia preotească și civilă și puteau stabili și percepe impozitele. Se știe astăzi că în Egiptul străvechi religia, filosofia, legile și finanțele se aflau în mâinile preoților. Astfel, toată știința egiptenilor acelor vremuri era înglobată în primele 26 de volume alcătuite de regele Siphos, ultimele 6 vorbind în special despre medicină, fapt care intra obligatoriu tot în programa de studii a preoților, care se pregăteau astfel să ușureze suferințele oamenilor. Primul dintre aceste tratate de medicină conținea o descriere generală a corpului uman; al doilea vorbea despre cauzele bolilor; al treilea, despre instrumentarul folosit în această știință; al patrulea, despre remedii, al cincilea, despre bolile ochilor și vindecarea lor, al șaselea, despre femei și tot ce avea legătură cu sănătatea lor.

În acest fel, acest rege, cel mai savant dintre toți regii pe care i-a avut Egiptul, a reușit să împărtășească știința și filosofia, făcându-le cunoscute supușilor săi sau, cel puțin, modul în care acestea pot să le folosească oamenii. Ptolemeu Filadelful l-a angajat pe Manetho să traducă în grecește aceste minunate lucrări, dar, din păcate, originalul și copiile s-au pierdut deopotrivă, astfel că nu

¹ Clement al Alexandriei, cartea VI, *Stromatum*, de unde ofer aceste amănunte despre *Cărțile lui Hermes* sau Mercur Trismegistul, adică cel de trei ori mare. (N. a.)

ne-a rămas decât amintirea unor noțiuni generale. *Poemandrul* (un capitol din *Corpus Hermeticum*) și toate celelalte cărți atribuite Trismegistului nu sunt decât falsuri sau apocrife. Pe bună dreptate se plângea Eusebiu de faptul că preoții Egiptului, având un fond atât de minunat de știință și religie, l-au neglijat, substituindu-i alegorii frivole, ficțiuni inutile sau de-a dreptul periculoase.

Dar dintre toate lucrările celebre ale lui Siphos, niciuna nu este mai demnă de menționat, esențială pentru Istorie, decât schimbarea pe care a făcut-o în calendar în ceea ce privește durata anului, pe care a sporit-o cu cinci zile pentru anii obișnuiți și cu șase pentru anii bisecți.

Dar, ca să revenim la domnia acestui monarh, se pare că ori necazurile pricinuite Tronului, ori pericolele izvorâte dintr-un război continuu au scurtat domnia acestui rege, care a fost în jur de 14 ani.

Acesta este regele din care filosofii chimiști au făcut eroul lor fondator. Aceștia spun că regele s-ar fi retras din societate pentru a se dedica studiului naturii și contemplării Creatorului, disprețuind onorurile omenești și grijile cotidiene. De aceea, israeliții au învățat din Egipt câte ceva despre știința prelucrării metalelor și tot pe filieră egipteană a pătruns această știință în Grecia.

VI. Moise face cunoștință cu știința hermetică

Moise fusese inițiat în toate Științele egiptenilor, dintre care cea mai secretă și, în același timp, esențială era cea a transmutării metalelor; de aceea, nu trebuie să ne mirăm când îl vedem cum topește, calcinează și transformă în pulbere imensa cantitate de aur din care era făcut vițelul de aur, idol din care poporul lui Israel, în absența sa, își făcuse o divinitate asemănătoare cu boul Apis din

Egipt. Această calcinare nu se putea efectua fără ajutorul focului. Mai mult, Moise a dizolvat și a purificat în apă acest aur calcinat (vezi Ieșirea 32:20), contrar tuturor experimentelor încercate după aceea, căci, fără ajutorul unei științe speciale, aurul, indiferent cât de minusculă este cantitatea pe care o posedăm, se precipită întotdeauna pe fundul vaselor, indiferent de dizolvantul folosit.

Or, tocmai acestei științe, acestor cunoștințe speciale care schimbă natura metalelor le conferim de multă vreme denumirea Filosofie sau Chimie Hermetică; știință care a fost numită de greci, și, probabil, de către egipteni, Arta sacră, Știința divină.

VII. Dacă Sfântul Ioan Evanghelistul a avut cunoștință despre știința hermetică

Chiar dacă mă refer la un aspect al istoriei sfinte, nu îndrăznesc să afirm, împreună cu un celebru autor ecleziastic, că Sfântul Ioan Evanghelistul a fost el însuși chimist. Adam de St. Victor relatează, într-un text altădată recitat în Biserică, faptul că acest sfânt apostol, ca să ușureze soarta săracilor, făurea nu doar diamante – fie din pulberea acestor pietre prețioase, fie din simple pietricele –, ci ar fi fabricat chiar și aur¹. Dar noi știm că alchimia hermetică nu lucrează cu pietre prețioase, ci doar cu metale.

¹ *Cum gemmarum partes fractas
Solidasset, has distractas
Tribuit pauperibus.
Inexhaustum fert
Thesaurum qui de virgis fecit aurum,
Gemas de lapidibus.*

Iată ce se poate citi într-un text despre Sfântul Ioan Evanghelistul, compus de Adam de St. Victor, care a trăit în secolul al XII-lea; dar și Vincent de Beauvais a afirmat același lucru, în lucrarea *Speculo Naturali*.